

поглядаючи на світ гостроокими кетягами горобини, чистячи до блиску небо, пробуючи на смак повітря...”. Окрім того, в романі “Репетитор” зустрічаємо й інше трактування останнього осіннього місяця: “Зрадник осені. Відданий бой-френд зими” [7, 198]. Як бачимо, завдяки зорово-смаковим та зображальним характеристикам твір наповнюється насиченою палітрою відчуттів, створюючи відповідний настрій героїв, їхній душевний неспокій, замилювання тощо.

Художні інтерпретації образу осені, які допомагають передати стан душі героїв, збагачують прозу й Г. Вдовиченко. На противагу Анні Хомі, авторка в романі “Тамдевін” репрезентує благородний світлий образ жовтневої пори, де через цікаву метафоризацію розкриваються найтонші настроєві моменти твору, передається динаміка внутрішніх трансформацій. Головна героїня Анна, вирушивши з мегаполісу до сільської місцевості, де проживає її подруга, віднайшла тут бажаний душевний спокій, внутрішню рівновагу, якої їй так не вистачало в подружньому житті з Олегом: “який розкішний зрілий жовтень... Осінь піднімалася від землі до неба. Можливо, це загальне правило, якого дотепер не помічала?.. Е ні, у кожного дерева – свій характер. У довгому волоссі придорожніх верб вже блимали сріблясто-жовті нитки, що нагадувало мелірування тоненькими смужками по зеленому” [1, 33]. Набирається сили Анна й у спогляданні чарівного осіннього лісу: “Ліс золотаво-срібний, казковий: золото дерев та рудого шару листя під ногами, срібло букових стовбурів та летючої павутини в повітрі” [1, 60].

Отже, як митець Ірен Роздобудько особливо чутливо сприймає навколишній світ, а тому метафоризація осені, оздоблена витонченим звукописом і відчуттям ритму, набуває особливого значення в загальній системі образотворення. Метафоричність виступає особливим знаком авторського стилю аналізованої письменниці, відображаючи специфіку світобачення та світоприйняття авторки. Щодо прози інших сучасних масових письменників, то хоча їм і характерна оригінальна творча уява, підсвідомі реакції на явища дійсності та самотність образності, але палітра метафоричних комбінацій не така різноманітна, як у прозі Ірен Роздобудько, проте також відіграє важливу ідейно-естетичну роль, насамперед у розкритті певних психофізіологічних таємниць персонажної системи.

Література

1. Вдовиченко Г. Тамдевін. Вовчі історії замку Гербуртів: збірка / передм. Г. Пагутяк. Харків: КСД, 2015. 224 с.
2. Кокотюха А. Привид із Валової. Харків: Фоліо, 2015. 283 с.
3. Кравець Л. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія. К. : ВЦ Академія, 2012. 416 с.
4. Роздобудько Ірен. Гудзик: психол. драма. Харків: Фоліо, 2007. 222 с.
5. Роздобудько Ірен. Зів'ялі квіти викидають. Київ: Нора-Друк, 2006. 203 с.
6. Роздобудько Ірен. Перейти темряву. Харків: Фоліо, 2010. 155 с.
7. Хома Анна. Репетитор: роман. Львів: АРС, 2013. 208 с.

Староста О. І.,

аспірант,

ДВНЗ “Ужгородський національний університет”

КОНЦЕПЦІЯ МИТЦЯ У ФІЛОСОФСЬКІЙ ЛПРИЦІ ВОЛОДИМИРА САМІЙЛЕНКА

Наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. українська література перебувала в стані переходу від реалістичної концепції до модерної. Увиразнення ціннісних орієнтирів, закладених у працях митців попередньої доби, поєднувалося з новими світоглядно-

естетичними пошуками, гуманістичним та індивідуалістичним вектором нового часу. Важливу роль у процесі закладення основ українського модернізму відіграв В. Самійленко (1864-1925), у чийх творах простежується формування концепції національного митця нової епохи.

Мета нашого дослідження – проаналізувати концепцію митця у філософській поезії В. Самійленка в контексті зародження модернізму в українській літературі. **Завдання** – простежити трансформацію народницьких ідей та становлення нового бачення ролі митця в суспільстві. **Актуальність** дослідження зумовлена необхідністю ґрунтовно дослідити самотутню філософську лірику В. Самійленка, його внесок у розробку ідей українського модернізму. **Новизна** роботи полягає в тому, що в ній уперше детально розглянуто формування концепції митця у філософській ліриці письменника, простежено еволюцію його поглядів.

М. Бондар слушно зауважив, що свій творчий шлях В. Самійленко “починав із засвоєння утопічної народницької схеми” [2, 21–22]. Під вплив ідей народників молодий письменник потрапив у студентські роки (1885-1890) завдяки роботі в культурно-просвітницькому “Хрестоматійному товаристві” (“Хрестоматії”) під патронатом київської “Старої громади” (П. Житецький, О. Кониський, В. Антонович та ін.). Слідування народницьким ідеалам простежується в низці ранніх творів В. Самійленка, що репрезентують його погляди на завдання національного поета.

У поезії “Сумна наша пісня, як наше життя...” (1885) автор відтворює безрадісне життя у важкі для українського народу часи. Лейтмотив туги та зневіри втілюється в образах “сумної пісні”, “сумної розмови”, “неситої журби”, “душі стражденної” [3, 40] ліричного автогероя. Поет закликає сучасників розділити його муку, утверджує неможливість співати радісних пісень “аж поки минуться злиденні часи / Й дізнаєм ми кращої долі” [3, 40], рішуче виступає проти тих, хто відвернувся від страждань власного народу.

Схожу ідею втілено у творі “Розкажи ти, моя Музо...” (1886). Поет прагне закликати байдужих до людських страждань повернутись обличчям до свого народу, проіннятися до нього співчуттям та допомогти у скруті: “Хай пізнають їх потреби, / Задовольять їх бажання, / Хай допоможуть ділом щирим / І освітять світлом знання” [3, 44]. Згідно з ціннісними орієнтирами автора, саме така праця приносить людині справжнє щастя.

Білоруський поет та критик М. Богданович, аналізуючи гуманістичну концепцію В. Самійленка, наголошував, що “люди не затулили від нього людини” (курсив наш – О. С.) [1, 311]. Увиразнення авторської концепції митця й поступове зміщення акценту на внутрішній світ особистості простежується в циклі “Елегії” (1887-1889). У перших двох частинах автор продовжує розвивати думку про те, що істинне щастя людини полягає в роботі на благо свого народу. Ця ідея поглиблюється завдяки філософському роздуму про людську натуру; поет стверджує, що саме бажання допомагати слабшим відрізняє людину від усієї іншої природи, яка за своєю суттю “глуха і бездушна” [3, 46].

Мотив духовності та образ людської душі, присутні у цьому циклі, стимулюють появу нового вектора авторської думки – уваги до внутрішнього світу людини. Відзначимо, що таке зміщення помітно у 7-й та 8-й частинах циклу, що написані на два роки пізніше за попередні. У першій з них автор закликає своїх сучасників відмовитися від оспівування лише прекрасних картин та почуттів і зосередитися натомість на тому, що має бути в центрі уваги справжнього митця “Краще л ю д и н у змалюй, зазирни їй у душу душею, / Радість і смуток її в слові твоїм покажи” (розрядка авторська – О. С.) [3, 47]. В останній частині циклу автор звертається до античного образу музики небесних сфер, протиставляючи йому “той дисонанс, що дає цар всіх істот – чоловік” [3, 47], до якого потрібно прислухатися в першу чергу. Попри наявність певного узагальнення можна відзначити акцент на людській індивідуальності, що з’являється в цьому творі. З розвитком творчості В. Самійленка він проявляється в

усій його філософській ліриці (“Зимовий діалог”, “До душі”, “Людськість”, “Думи буття”), доповнюючи авторську концепцію митця.

Ідеалом народного поета в ліриці В. Самійленка постає образ Т. Шевченка (вірші “Українська мова”, “26 лютого”, “Вінок Тарасові Шевченку в день 26 лютого” та ін.). Як і авторська концепція митця, його художня інтерпретація проходить шлях від сприйняття в дусі народницьких ідей (“батько Тарас”, співець поневоленого люду) до оновленого трактування (проповідник найвищих загальнолюдських цінностей, гуманності та духовної чистоти) [4, 240].

В алегоричній формі образ митця представлено в поезії “Орел” (1890). На противагу ідеям поетів-“парнасців” автор утверджує думку про нерозривний зв’язок із земним життям. Проте митцеві-орлові дано дар, що відрізняє його від інших: він здатен у хвилини, коли *“гідко ставало на землю дивитись”*, в думках сягати *“до сонця свого, / Щоб вільним промінням волі напитись”* [3, 69]. Кінцівка відтвореної у вірші історії тлумачить авторську настанову щодо ролі митця серед людей: орел, побувавши у небесних сферах, сідає на підвищенні край непросвітленого земного життя і ділиться своїм скорбом з тими, хто не має його дару світобачення. Відзначимо, що схожа художня інтерпретація образу орла наявна у повісті О. Кобилянської “Царівна”, а мотив прометеїзму, присутній у творчості В. Самійленка, споріднює її з духовно-мистецькими ідеями І. Франка та Лесі Українки.

Отже, концепція митця у філософській ліриці В. Самійленка пройшла розвиток від осмислення в дусі народницьких ідей до концепції раннього модернізму, згідно з якою письменник має бути не стільки слугою свого народу й співцем його бід, скільки світочем та провідником до світу вищих ідей, здатним бачити та відкривати в людині індивідуальність. Така світоглядно-естетична еволюція дозволила письменнику зробити помітний внесок у розвиток української літератури на важливому переломному етапі, що свідчить про цінність його художніх та філософських ідей.

Література

1. Багдановіч М. В. Самійленко. Поўны збор твораў. Мінск: Наука і тэхніка, 1993. Т. 2. С. 300-315.
2. Бондар М. Творчість Володимира Самійленка / В. Самійленко. Твори. К.: Дніпро, 1989. С. 5-46.
3. Самійленко В. Поетичні твори. Прозові твори. Драматичні твори. Переспіви та переклади. Статті та спогади / вступ. ст., упоряд. і приміт. М. Г. Чернопиского; ред. тому П. І. Орлик. К.: Наукова думка, 1990. 608 с.
4. Староста О. Інтерпретація образу Т. Шевченка в ліриці В. Самійленка. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Філологія / гол. ред. Г. В. Шумицька. Ужгород: Видавництво УжНУ “Говерла”, 2016. Вип. 2 (36). С. 237-241.

Федоренко О. Б.,

кандидат філологічних наук,

Донецький юридичний інститут МВС України (м. Кривий Ріг)

ВНУТРІШНЯ І ЗОВНІШНЯ КРАСА СЕВЕРИНА НАЛИВАЙКА – ГЕРОЯ УКРАЇНСЬКИХ РОМАНІВ ХХ СТОЛІТТЯ

Образ козацького провідника Северина Наливайка, героя українських романів ХХ століття, привертав увагу багатьох дослідників: П. Мисника, М. Лакизи, Н. Над’ярних, Л. Ромащенко, О. Проценко, Т. Сагайдак та інших. Однак художні інтерпретації характеру Северина Наливайка вимагають подальшого й глибшого вивчення.